

‘Curial e Güelfa’ es fa més internacional

‘Curial e Güelfa’ es fa més internacional gràcies a Lola Badia i Jaume Torró. Tots dos filòlegs, que completen l’edició crítica de la novel·la amb un estudi detallat, fruit d’anys de recerca, han descobert noves fonts de l’obra. Boccaccio, per exemple, hi és més present que no es deia.

“Tan aviat com vaig llegir el *Filocolo*, extensa, feixuga i poc llegida novel·la de Giovanni Boccaccio del primer terç del segle XIV, vaig veure que era una obra clau per a entendre el *Curial e Güelfa*.”

Jaume Torró (Malgrat de Mar, Maresme, 1960), com tots els estudiosos d’un *Curial* ple de referències cultes, explícites o amagades –i, per tant, de misteris–, ja sabia que Boccaccio, Dante i Petrarca eren els escriptors de formació superior als quals fa referència l’autor, sense esmentar-los.

Tots tres escriptors permeten de desplaçar el *Curial* de la literatura d’entreteniment trobadoresca i cavalleresca cap a la literatura sàvia i culta, davant els quals els “pobres de ciència”, com l’autor es presenta, aprenguin i callin.

Però encara no se sabia prou bé la petja deixada pels tres escriptors, l’ús generós que en fa l’anònim autor del llibre i, en concret, l’ús del *Filocolo*.

Jaume Torró ha trigat molts anys a enllestir la seva investigació sobre les fonts del *Curial* i a estudiar les característiques literàries i lingüístiques del

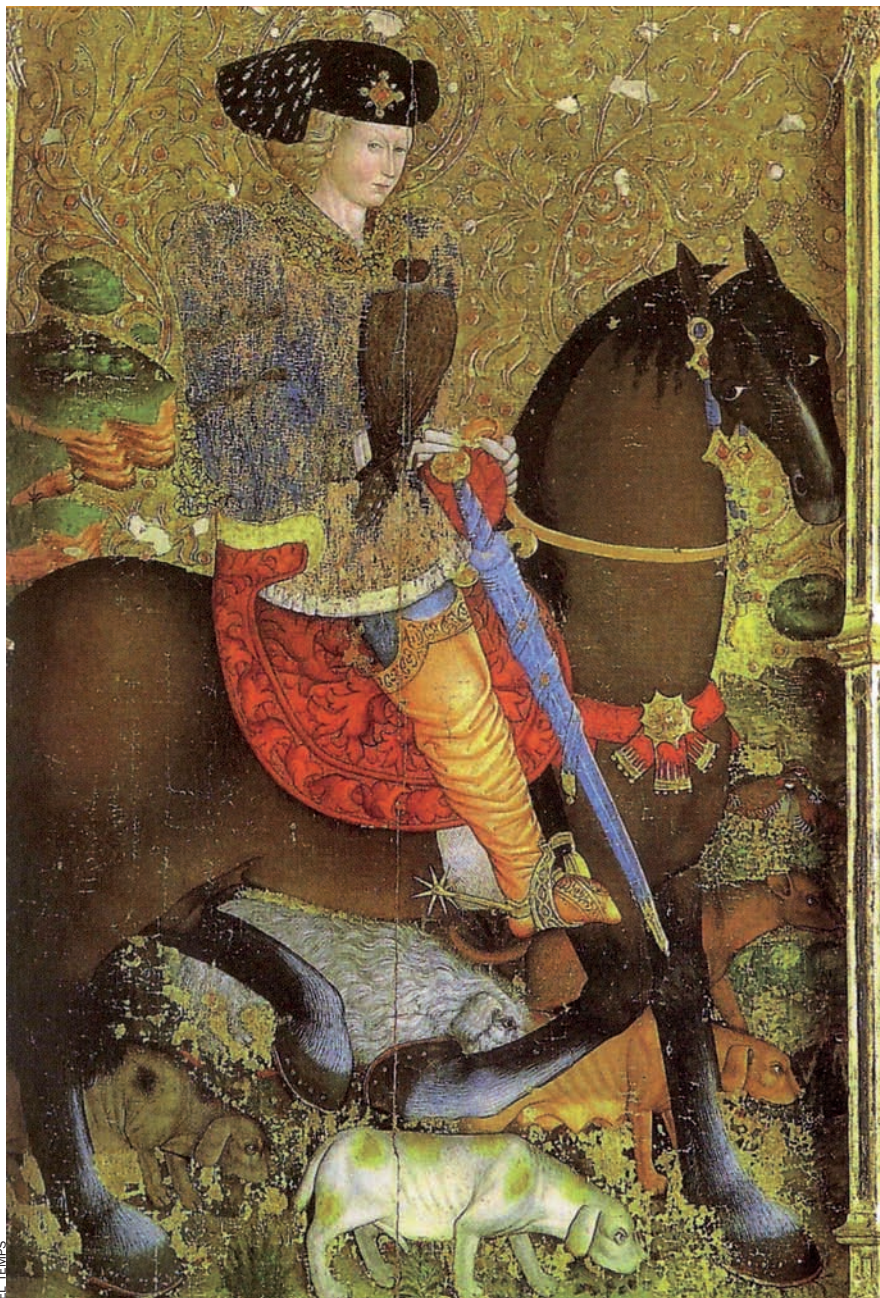
Els medievalistes Jaume Torró i Lola Badia han preparat l’edició crítica de *Curial e Güelfa*, la novel·la anònima del XV. L’edició, àmpliament anotada i comentada, apareix a Quaderns Crema.

text. Ho ha fet conjuntament amb Lola Badia (Barcelona, 1951), i ara tots dos signen l’edició crítica publicada per Quaderns Crema i el detallat estudi que l’acompanya.

Gràcies a aquests dos romanistes, la dimensió internacional de *Curial e*

Güelfa creix. Dit altrament, creix la cultura de l’autor, la seva consciència literària, la seva formació com a novel·lista responsable, professional.

El *Filocolo*, pensa Torró, ens indica la manera d’integrar Dante i la lírica cortesana en una novel·la escrita en

Cavaller amb falcó. Segle XV. És el sant Julià del Retaule de Sant Julià d'Aspa, de Jaume Ferrer II. Il·lustra la coberta del nou *Curial e Güelfa*, perquè *Curial* és conegut com el cavaller del falcó.

prosa sentimental i de cavalleries. I d'integrar-hi la mitologia. "Fins ara no s'entenia com era que hi incloïa la mitologia i el *Filocolo* li dona la fórmula", diu.

"I ho fa més bé que Boccaccio", pensa Lola Badia. "El *Curial* el pots recomanar a tothom, i el *Filocolo*, no, perquè és llarguïssim i pesadíssim. No és l'obra de Boccaccio que es llegeix."

També hi ha tot un seguit de detalls, com els somnis, que remetent al *Filocolo*, tota una colla d'afinitats que els dos filòlegs reporten al seu estudi. O bé

el paper que s'atorga Boccaccio com a narrador, que és similar al del narrador del *Curial*, Melcior de Pando, i la seva propensió a la teorització sobre literatura.

"Hi ha molts detalls erudits que tenen una font boccacesca", proclamen Badia i Torró al seu estudi. "És precisament aquesta funció fecundadora de la novel·la de Boccaccio el que explica un grapat d'aparents singularitats del *Curial*", hi diuen.

El *Filocolo* fins i tot permet de descartar una de les dates que s'han donat

de la redacció del text, la tardana data del segle XVI. L'autor del *Curial* utilitza una paraula heràldica, *rampant*, que els heraldistes asseguraven que apareix al segle XVI. Per tant, el *Curial* no podia ser del segle XV. Doncs bé, el mot ja apareix al llibre de Boccaccio, que és del segle XIV.

La novel·la italiana ajuda fins i tot a esclarir una expressió enigmàtica: "violador de la boca". Com queda clar en Boccaccio, és, senzillament, un petó a la boca.

"El *Filocolo* –continua Lola Badia– també és present en el *Tirant*, precisament en les escenes eròtiques, que es donen per originals, i això no ho sabia ningú, perquè no es llegeixen les obres senceres."

Ara ja se sabrà. Les peripècies eròtiques del llibre IV del *Filocolo*, llegim a l'estudi de l'edició, "no hi ha dubte que van estimular la imaginació de Martorell al *Tirant lo Blanc* a l'hora de construir algunes de les escenes del festeig del seu heroi amb Carmesina".

La descoberta dels nous materials de Boccaccio, de Petrarca i derivats de la recepció de Dante, afegida a la cultura trobadoresca, cavalleresca i clàssica de l'autor, reforça, diuen Badia i Torró, la hipòtesi que la redacció del *Curial* podria situar-se a la segona meitat de la dècada dels anys 40 del segle XV.

Justament, quan fa poc que Alfons IV el Magnànim s'ha instal·lat al tron de Nàpols, l'any 1442, d'acord també amb el tracte benvolent que reben les classes nobles de França i dels Països Baixos, com els Anjou, els Orleans i els Borgonya, que s'havien enfrontat en la guerra dels Cent Anys a la primera meitat del segle i que majoritàriament havien estat enemigues del rei Alfons.

"El llibre –afegeix Jaume Torró– fou escrit per una persona que va estar o havia estat a la cort de Nàpols. Si el va escriure allà o un cop va haver tornat, o era a París o a Londres, no es pot saber."

La trama del *Curial* és bastida a partir de materials trobadorescos, però filtrats per la recepció italiana, recorden els dos filòlegs.

"Una cosa que hem mirat d'evitar –adverteix Lola Badia– és de fer hipòtesis brillants sobre l'autor i el lloc;

no volem muntar teories en el buit, deliberadament.”

De totes maneres, continua, “hem recollit tots els indicis que procedeixen del camp de la cultura literària de l'autor per a estudiar el marc social i local on era viable que fos escrit, i això ens pota a les corts dels Trastàmara, de la primera meitat del segle XV”.

Pel que fa la llengua, estudiada sovint per a veure si s'hi podia descobrir l'origen geogràfic de l'autor, els dos filòlegs pensen que per aquí no descobrirem res sobre la seva parla familiar, perquè la novel·la és escrita en allò que anomenen un vulgar il·lustre de gust cortesà, allunyat de tot localisme, situat en un ambient deliberadament internacional, i que, a més, es proposa de representar la crònica literària d'un cavaller que havia viscut dos segles enrere.

“És un idioma transdialectal cortesà no localitzable en l'espai, deliberadament”, ens diu Lola Badia. “Repeteix, deliberadament, perquè no es pugui veure d'on era l'autor. És metodològicament inviable d'assegurar, per la llengua, si era d'un lloc o d'un altre.”

“És un català –afegeix Jaume Torró– alt, unificat i cortesà. Es diu que el català és unificat per Fabra, però als segles XIV i XV ja era una llengua unificada.”

Seria, com diu l'autor mateix, el “comú llenguatge català”, però “llatinitzant i boccaccesc”, precisen Lola Badia i Jaume Torró.

I, quant a l'estil, allò que és interessant de l'autor és remarcar, com fan aquests dos filòlegs, que el seu elogi del “sublime e meravellós estil” dels grans escriptors –és a dir, de Dante, Petrarca i Boccaccio– i dels poetes i oradors antics, el pot compartir amb la seva reticència irònica davant els excessos de l'embelliment retòric de molts escriptors. Per a evitar de caure en aquest vici, l'autor recorre a proverbis i frases fetes col·loquials i expressives.

Gràcies a l'edició de Lola Badia i Jaume Torró es poden desfer algunes males lectures. No són gaires, adverteixen, perquè el text ha tingut la sort d'haver comptat amb bons editors, com ara Rubió i Lluch i Aramon.

Per exemple, el nom propi *Barges*. Hom pensava que era un personatge literari. Estudiant més bé el manuscrit

JORDI PLAY

Lola Badia, deixeble de Martí de Riquer, és professora de la Universitat de Barcelona. Ha exercit el seu mestratge sobre romanistes com ara Jaume Torró, professor de la Universitat de Girona.

s'ha vist que era una mala lectura de *Batges*: la erra era una te i, per tant, són els Batges, o Bages, llinatge en aquell moment del Rosselló. És, doncs, un dels nombroses nobles de la novel·la.

O bé “prendre alguna espasa”, que en realitat és “prendre alguna espasa”, i aquí *espasa* és un arcaisme que indica ‘distracció, esplai’, com ja va veure l'Alcover - Moll. I l'abreviatura *std*, que es resolia per *studium*, però en realitat és *scd*, és a dir, *secundum*.

La professionalitat de l'autor també queda demostrada a l'hora d'encarar un dels problemes més importants dels escriptors de l'època, ja molt antic llavors, perquè ja el proposa sant Agustí: el del dret de crear una veritat literària més enllà de la veritat històrica.

EL TEMPS

Giovanni Boccaccio té més importància que no semblava al *Curial e Güelfa*.

“L'autor del *Curial* –diu Lola Badia– es preocupa de documentar-se i tria bàsicament les *Històries troianes* de Guido delle Colonne, en la versió catalana de Jaume Conesa, autèntic *best-seller* de l'època. I després amb alguns altres autors, com Dante i Petrarca. De tot això, en fa una teoria pròpia i en dona la seva opinió, la de pensar que és legítim d'inventar, sempre que respectis la història. Així adapta lliurement llegendes i recrea poèticament la veritat històrica.”

Tot per a poder donar una lliçó moral, clarament aristotèlica, “la que recorda –diu Jaume Torró– que les emocions no es poden negar, però sí controlar, i que es poden aprendre a *gestionar*, diríem ara; la moral de la gent civilitzada, no la del franciscanisme espiritual ni de l'estoïcisme radical”. L'autor del *Curial* havia llegit molt bé Aristòtil, pensen tots dos filòlegs.

El *Curial* és una novel·la d'amor i de guerra, la història de la formació d'un cavaller i cortesà que arriba a príncep pels seus mèrits en les armes, per la seva qualitat moral i per la competència com a músic i com a poeta.

Amb una trama tan erudita, és una temptació dels filòlegs romanistes que viuen amarats de la cultura dels homes i dones de les corts europees medievals, però també és un relat a admirar com a producte literari de qualitat excepcional. Lola Badia i Jaume Torró consideren que és una obra molt ben construïda, molt ben pensada, on tot és controlat, i literàriament creïble, amb personatges molt ben presentats i tractats. Fins i tot les víctimes. Com Camar, la noia mora que se suïcida per amor.

Lluís Bonada